

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

509 פ"ק פסוק אמות תשפ"ב סנה י"א י"ב י"ג י"ד
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
etayba1@gmail.com ניתן לקבל את העלון במייל

הנושא: מדוע רצו המים לשטוף את היבשה?

חמש עשרה אלף אמות, והעמידו שיהא התהום באלף אמות. אמר
עולא: למד מכאן כי יסודה של הארץ עד התהום אלף אמות. ע"כ.

ובביאור דברי הגמרא אומר הזוה"ק (פרשת יתרו דף צ"א): שהיה
כל הסיבה שהמים לא עולים לשטוף את העולם בגלל החרס
שהקב"ה הניח על המים שבתהום אשר בו חקוקים שמותיו
הקדושים, אבל כשדוד המלך חפר את יסודות בית המקדש הוא ראה
שם בתחתית את החרס על התהום והרים אותו על אף שהחרס
פתח את פיו והזהירו לא להזיזו (עי' ירושלמי סנהדרין דף נב: פרק י"ב,
"לקוט שמעוני" שמואל ב' רמז קמ"ב). לכן החלו המים להעלות וביקשו
להציף את העולם עד שדוד המלך כתב את שם ה' וזרק לתוך המים
שחזרו לאחוריהם.

ממשיך הזוה"ק בפרשת יתרו ואומר, שאם אדם אומר 'שבועת
שקר' אז האותיות של 'השם הקדוש' שחקוקות על גבי צרור החרס
פורחות לתוך התהום ומתפזרות, והמים שבתהום הולכים ועולים
על מנת לכסות ולשטוף את העולם כבראשונה ולהחזירו לתוהו
ובהוה. לכן כאשר האדם נשבע לשקר הוא מכניס את כל העולם
בסכנה, כי גורם שיימחק השם הקדוש שחוסם על פני התהום,
והמים יכולים לעלות ולשטוף את הכל עד שיחזור העולם לתוהו
ובהוה.

ובשעה שאדם נשבע לשקר אזי המים מתגברים וגוברים את
הכיסוי עד שאותן אותיות ושמות הקדושים פורחים ומסתלקין
מהכיסוי, ויש באותו פעם רשות למי תהום להתגבר ולשטוף את
העולם, ובאותו הפעם הקב"ה מרמז למלאך א' ויעזריאל שמיה והוא
ממונה על שבעים מפתחות וחקוק שמות הקדושים הנ"ל על
כיסוי של תהום, ואז מי תהום חוזרין לאחוריהם לירד למקומה, ואז
ניצול העולם משטיפות המים. וי לאותו האדם שגרם קיצוץ ופירוד
באותיות הקדושים ממקומם, וכביכול הטריח את קונו לצאת
לחקוק מחדש שמות הקדושים.

וכותב החיד"א, כי זו הסיבה שבשעה שאמר הקב"ה בהר סיני
את האזהרה על שבועת שווא ושקר "לא תשא את שם ה' אלהיך
לשואן כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשואן" (שמות כ, ז)
הזדעזע כל העולם כולו, מה שלא הזדעזע באף אחת משאר

בתחילת הפרשה התורה מצוה להיזהר בענייני נדר ושבועה:
"איש כי ידר נדר לה' או השבע שבועה לאסור אסור על נפשו לא יחל
דברו ככל היצא מפיו יעשה". ובני ישראל גם צוו בהר סיני על
השבועה שנאמר: "לא תשא את שם ה' אלהיך לשואן כי לא ינקה ה'
את אשר ישא את שמו לשואן" (שמות כ, ז) כלומר שנאסרו להישבע
שבועות שווא (עפ"י רש"י שם. עי' שבועות לט.).

ויש להתבונן, מדוע חמורה היא כל כך שבועת שווא או שבועת
שקר?

מובא בזוהר חדש (רות דף צ"ג): לאחר שברא ה' את הארץ, הוא
ציווה שתתגלה הארץ מחוץ לכל המים אשר כיסו אותה כפי שנאמר
"ויאמר אלהים יקוו המים מפתחת השמים אל מקום אחד ותראה
היבשה ויהי כן" (בראשית א, ט). אולם המים ניסו לכסות את היבשה
כפי שהיה בתחילה עד שגער בהם הקב"ה והם נסו בחזרה, שנאמר:
"תהום כלבוש פסיתו על הרים ועמדו מים: מן גערתך ינוסון מן קול
רעמך יחפזון: יעלו הרים ירדו בקעות אל מקום זה יסדת להם: גבול
שמת בל יעברון בל ישובון לכסות הארץ" (תהלים קד, ו - ט). ואף
שהמים נסו מפני גערת ה', הם לא שקטו אלא רצו לשוב ולכסות
את הארץ כבתחילה. לכן נטל הקב"ה צרור של חרס, וחקק בו את
שמותיו הקדושים והשליך לתוך המים - לתוך התהום ומיד עמדו
המים ושקטו.

הגמרא בסוכה (ג.ג) מספרת: בשעה שכרה דוד שיתין (יסודות
לביהמ"ק) קפא תהומא ובעא למשטפא עלמא (ביקשו מי התהום
להציף את העולם). אמר דוד: מי יודע אם מותר לכתוב שם קדוש
על חרס ולזרוק אותו בתהום וינוח? לא היה מי שיאמר לו דבר.
אמר דוד: כל מי שיודע לומר ואינו אומר לי יחנק בגרונו!

נשא אחיתופל קל וחומר מעצמו, ואמר: ומה לעשות שלום בין
איש לאשתו אמרה תורה, שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים
[בדין סוטה], לעשות שלום לכל העולם כולו - על אחת כמה וכמה!
אמר לדוד: מותר הדבר. כתב דוד: שם קדוש על חרס וזרק אותו
לתהום, וירד התהום שש עשרה אלף אמות.

כאשר ראה דוד שירד ביותר, אמר: כמה שמורם התהום יותר,
רטוב העולם יותר. על כן אמר חמש עשרה המעלות והעלהו לתהום

הדיברות האחרות (עי' שבועות לט.) כי בכח שבועת שווא להשחית את העולם.

ונראה לבאר מהו הענין שרצו המים לשטוף את העולם ולכסות את היבשה, ולכאורה מאי איכפת להו שתתגלה היבשה בעולם?

מובא בספר יצירה (פרק א') כי הולם נברא בארבעה יסודות: אש רוח מים ועפר. ויסוד העפר הוא היותר חומרי שבכולם וממנו ברא הקב"ה את חומר גופו של האדם, כמו שנאמר (בראשית ב', ז) "וַיִּצְרֶה אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֹפָר מִן הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאָפִיו נְשֵׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה". שמו אדם, יוצא ממקום יצירתו ומזכיר את שם חומר הגלם ממנו נברא – אדמה. ועל בריאתו עפר מן האדמה, כתוב במדרש (בר"ר, יד, ז): "רב הונא אמר עפר זכר ואדמה נקבה".

ההקבלה בין המילים עפר לחומר מופיעה כמה פעמים בספר איוב ומחדדת את הזיקה בין שני המונחים: "אֵף שִׁכְנִי בְּתֵי חֹמֶר אֲשֶׁר בְּעֶפֶר יְסוּדָם" (ד', י"ט); "זָכַר נָא, כִּי כַחמֶר עֲשִׂיתָנִי וְאֶל עֶפֶר תְּשִׁיבֵנִי" (י', ט'), "זְכַרְנִיכֶם מְשָׁלִי אֶפֶר לְגַבִּי חֹמֶר גְּבִיכֶם" (י"ג ט"ב), "אִם יִצְבֹּר עֶפֶר פֶּסֶף וְכַחמֶר יִכִּין מִלְבוּשׁ" (כ"ז, ט"ז) "הֲרַגְנִי לַחֹמֶר וְאֶת־מִשְׁלַל כְּעֶפֶר וְאֶפֶר" (ל', ט"ט).

יסוד העפר נחשב לחומר הגשמי הנמוך ביותר, כי הוא חומר דומם חסר תנועה (בשונה מן האש, האוויר והמים), אך גם השפל ביותר, כיוון שמהווה את הקרקע התחתונה ביותר. לכן כדי לבקש ענווה, אנו קוראים בסוף תפילת העמידה: "ונפשי כעפר לכל תהיה".

לאדם נאמר "כי עפר אתה ואל עפר תשוב" - כי גופו חוזר לעפר הארץ בדיוק כמו גוף הבהמה, שגם היא נבראה מעפר: "ויאמר אלוקים, תוצא הארץ נפש חיה למינה, בהמה ורמש וחיתו ארץ למינה, ויהי כך" (בראשית א, כד).

מכאן למד האדם כי הוא זהה בטבעו החומרי לבעלי החיים, גופו כגופם, ויש להם יצרים משותפים בעולם החומר.

מפני שהאדם נברא מיסוד האדמה הנמוך ביותר, גופו מבטא את רצונותיו הבהמיים של גוף הנמשך לשפלות האדמה של העולם הזה, עם יצרים נמוכים ואנוכיים - אשר מוטל עלינו להתמודד איתם ולרסנם על פי הדרכת התורה.

למרות שגוף האדם הוא חומרי במהותו כיסוד האדמה, הרי מי שמפקד עליו הוא נשמה אלוקית, היא מי שאנו באמת. כך נאמר בתורה על בריאת האדם, ולא על אף יצור חי אחר, לאחר שה' יצר את גופו מעפר האדמה, נפח בו נשמה רוחנית: "ויצר ה' אלוקים את האדם עפר מן האדמה, ויפח באפיו נשמת חיים" (בראשית ב, ז).

על כן אמרו חז"ל: "שישה דברים נאמרו בבני אדם: שלושה כבהמה, ושלושה כמלאכי השרת.

שלושה כבהמה: אוכלין ושותין כבהמה, פריין ורביין כבהמה, ומוציאין רעי כבהמה. שלושה כמלאכי השרת: יש בהן בינה כמלאכי השרת, ומהלכין בקומה זקופה כמלאכי השרת, ומספרין בלשון הקודש כמלאכי השרת" (אדר"נ פרק ל"ז, וחיגה טז).

התורה מלמדת אותנו שהאדם מורכב בעצם משני יסודות סותרים, גוף "עפר" ונשמה "שמימית", המעידים על התמודדותו המדהימה בעולם הזה: רגליו של האדם נמצאים עמוק בקרקע, אך שכלו גבוה בשמים.

וכך כותב האור החיים הקדוש (פרשת בראשית ו', ה) "וז'ל: "אכן כוונת הכתובים היא להיות כי האדם הוא מורכב מארבעה יסודות: אש,

רוח, מים, עפר. והם בהדרגות, הדרגה הפחותה שבארבעה היא העפר, כי הוא עכור וגס מכולם, למעלה ממנו יסוד המים, למעלה ממנו יסוד האש, למעלה מהאש יסוד הרוח, שהוא הרוחני שבכולן. ותמצא כי כל הנבראים שבעולם הגם שכולן מארבעה יסודות בראם, עם כל זה כל בריה עיקר בניינה מיסוד אחד, והוא יסוד היסוד, והג' סניפים לו. יש בריה שעיקר יסודה הוא המים כדגים הגדלים במים. ויש שעיקר יסודה מן הרוח כעופות... והן האדם, יסוד שעליו נבנו בו היסודות, הוא יסוד העפר דכתיב (לעיל ב, ז): "וייצר ה'... את האדם עפר מן האדמה", שהוא יסוד הגס והעב שבארבעה יסודות, ולזה ישיבתו ומנוחתו באדמה, ולא יסבול דירה במים ולא באויר ולא באש. ועשה ה' כן לסיבות הרבה, ואחת מהנה כי הוא הסולם אשר בו עולות המדרגות ממטה למעלה, והמדרגה התחתונה היא יסוד העפר, וצריך להיות בארץ. ואם היה נבנה יסודו מן השלושה [יסודות] האחרים, הרוחניות בערך העפר לא היתה הכוונה שלימה בבריאתו, והמשכיל יבין כי הוא סוד הבירור והבן. ע"כ.

אבל באמת שורש יסוד העפר הוא מקום גבוה מאוד, כמו שאמרו חז"ל (בר"ר, ה, ח) על הפסוק (בראשית א, י) "ויקרא אלהים ליבשה ארץ", למה נקרא שמה "ארץ"? שרצתה לעשות רצון קונה.

כי עפר הארץ שבעולם התחתון שרשו מהארץ העליונה אשר נמשכה אחר רצון קונה, ולכן גם חומר גופו של האדם שנברא מעפר הארץ, מצד שרשו נכסף ומשתוקק לרוץ אחר קונו ולעשות רצונו.

אלא כאשר יסוד העפר נפרד ונבדל משרשו ונברא ממנו גוף האדם, הוא נעשה חומרי מאוד ומושך את האדם אל ענייני החומר.

והנה קיימא לן (עוקצים פ"ג מ"ח) שכל דבר המחובר לקרקע אינו מקבל טומאה, ואף דבר שנתלש מחיבורו לקרקע, אם חזר ושתלו, נפקע ממנו כח הטומאה. כמו שמצינו (תרומות פ"ט מ"ז) בשתילי תרומה שנטמאו, אם חזר ושתלן בקרקע - טהור. כי זריעתן בקרקע זו היא טהרתן.

בזה נבאר, הגמרא בשבת (לג): מספרת כי רבי שמעון בר יוחאי ובנו רבי אלעזר בהיותם במערה, היו פושטים את בגדיהם ומתכסים בחול בשעת לימודם. והגמרא נותנת טעם לכך, "כי היכי דלא ליבלו", כלומר, שהבגדים לא התבלו בלבישתם.

ולכאורה, אם נעשה נס לרבי שמעון וגדל עץ חרוב למאכלו ומעין לשתיה, וכי לא יכול להיעשות נס נוסף שבגדיו לא יתבלו ולא יהיה צורך לפשוט אותם?

אלא משמים רצו כי רבי שמעון בר יוחאי ובנו רבי אלעזר יטמינו את גופם בעפר הארץ, כדי להוכיח שזכו לתקן את יסוד העפר החלק הנמוך שבאדם, ולהחזירו לשרשו בבחינת "ארץ" - שרצתה לעשות רצון קונה.

מעתה יש לבאר מדוע המים רצו לשטוף את חלק היבשה, כי רצונם היה שהעולם לא יהיה חומרי מדי, כי הרי חלק היבשה בעולם הוא כנגד יסוד העפר המביא לעצלות לעצבות ולחומריות, לעומת המים המסמלים על טהרה וקדושה, אולם הקב"ה שרצה כי לאדם יהיה נסיונות וקשיים בעבודת ה', "מן גערתך ינוסוך" עזר את המים בשטיפתם, כדי שהעולם יהיה חומרי וגשמי, ויהיה קשה בו לעבוד את ה', כדי לתת שכר טוב למתגברים על חומריותם.

והעיר הערה יפה הר"ר עובדיה בקשי שליט"א מעיה"ק טבריה ת"ו, שמטעם זה מזלפים מים על אדם שנרדם ומתקשה להתעורר, כדי לעוררו לבל יגרר אחר יסוד העפר שגורם לו לעצלות ושינה, אלא ילמד מהמים הרוצים לשטוף את העולם ולהכניע את יסוד העפר.